

TÖÖTAJATE VABA LIIKUMINE BULGAARIASSE JA RUMEENIASSE NING BULGAARIAST JA RUMEENIAST – KUIDAS SEE TEGELIKULT TOIMUB?

1. Sissejuhatus

Isikute vaba liikumine on üks ühenduse õigusega tagatud põhivabadustest ning see tähendab õigust elada ja töötada teises liikmesriigis. Liikumisvabadus ühenduse piires ei puuduta üksnes töötajaid, vaid ka selliseid inimgrupe nagu õpilased, pensionärid ja ELi kodanikud üldiselt. See on ehk isegi kõige olulisem õigus, mis on üksikisikutele ühenduse õigusega ette nähtud, ning see on väga oluline nii siseturu kui Euroopa kodakondsuse puhul. Teise riiki ümberasumine on väga kaalutletud otsus ning inimesed peavad saama täpset teavet oma õiguste kohta. Põhinedes ühinemislepingus sätestatud üleminekukorrale on käesolevas juhises selgitatud, kuidas kohaldatakse töötajate vaba liikumist Bulgaaria ja Rumeenia kodanike suhtes pärast nende kahe riigi ühinemist Euroopa Liiduga 2007. aastal. Juhises on esitatud ka tööjõu vaba liikumist ja isikute õigusi käsitleva teabe allikate loetelu. On tähtis märkida, et üleminekukorda kohaldatakse *üksnes töötajate* tööturule juurdepääsu puhul.

2. Üleminekukord

a) Kas saab töötada teises ELi liikmesriigis alates 1. jaanuarist 2007?

Esimese kahe aasta jooksul pärast Bulgaaria ja Rumeenia ühinemist sõltub Bulgaaria ja Rumeenia töötajate juurdepääs EL 25 tööturule¹ nende riikide siseriiklikust õigusest ja poliitikast, samuti Bulgaaria ja Rumeeniaga sõlmitud võimalikest kahepoolsetest kokkulepetest. Mõned liikmesriigid teatavad, et nad kavatsesvad täielikult avada oma tööturu Bulgaaria ja Rumeenia töötajatele. Teised EL 25 liikmesriigid kavatsesvad piirata juurdepääsu, mis praktikas tähendab seda, et tõenäoliselt on vaja tööloaba ajavahemikul, mil EL 25 liikmesriigid kohaldavad oma siseriiklikke meetmeid.

b) Mis juhtub 2008. aasta lõpus?

Ühinemisele järgneva kahe aasta möödudes koostab komisjon aruande, mille põhjal nõukogu vaatab läbi üleminekukorra toimimise. Lisaks peab iga EL 25 liikmesriik esitama komisjonile ametliku teatise selle kohta, kas ta kavatsesvad jätkata siseriiklikul õigusel põhinevaid meetmeid maksimaalselt veel kolme aasta jooksul (sel juhul nõutakse tööloaba) või hakkab kohaldama ühenduse õigusest lähtuvat korda, mis näeb ette tööjõu täiesti vaba liikumist (see tähendab vabalt tööle asumist kõnealusesse liikmesriiki)..

c) Millal saab EL 25 liikmesriikidesse vabalt tööle asuda?

Põhimõtteliselt peaks üleminekukord lõppema pärast viie aasta möödumist ühinemisest. Siiski on võimalus, et mõni EL 25 liikmesriik taotleb komisjonilt luba jätkata siseriiklike meetmete kohaldamist veel kahe aasta jooksul, ent seda üksnes siis, kui liikmesriigi tööturul on tõsised häired (või nende tekkimise oht). Üleminekukorda saab kohaldada *maksimaalselt* seitsme aasta jooksul.

d) Kas on vaja tööloaba, kui hakatakse kohaldama vaba liikumist?

¹ EL 25 liikmesriigid – kõik ELi liikmesriigid enne 1. jaanuari 2007: Belgia, Tšehhi Vabariik, Taani, Saksamaa, Eesti, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Iirimaa, Itaalia, Küpros, Läti, Leedu, Luksemburg, Ungari, Malta, Madalmaad, Austria, Poola, Portugal, Sloveenia, Slovakkia, Soome, Rootsi ja Ühendkuningriik.

Kui siseriiklike õigusega ettenähtud piirangud lõpevad ja hakatakse kohaldama töötajate vaba liikumist, on EL 25 liikmesriikidel keelatud nõuda tööloba tööturule *pääsemise tingimusena*. Need liikmesriigid võivad siiski välja anda töölubasid Bulgaariast ja Rumeeniast pärit töötajatele, tingimusel et need on välja antud *üksnes* jälgimise ja statistika eesmärkidel.

e) Kas EL 25 liikmesriigid saavad piiranguid uuesti kehtestada ("kaitseklausel")?

Kui EL 25 liikmesriik on lõpetanud siseriiklike meetmete kohaldamise ja kohaldab tööjõu täiesti vaba liikumist vastavalt ühenduse õigusele, võib ta taotleda luba piirangute taaskehtestamiseks, kui selle riigi tööturul on tõsiseid probleeme või nende tekkimise oht. Komisjon peab otsustama, milliseid piiranguid tohib kehtestada ja kui kaua. Mis tahes liikmesriik võib seejärel taotleda nõukogult komisjoni otsuste kehtetuks tunnistamist või muutmist, mis peab toimuma kvalifitseeritud hääleteenamusega. Kuigi iga ühinemisleping sisaldab „kaitseklauslit“, ei ole seda kunagi rakendatud.

f) Diskrimineerimisest tööturul

Diskrimineerimine kodakondsuse alusel on *keelatud*. Töökohtade täitmisel peavad liikmesriigid eelistama Bulgaariast ja Rumeeniast pärit töötajaid kolmandatest riikidest pärit töötajatele. Mõned avaliku sektori töökohad võivad olla ette nähtud üksnes vastuvõtva liikmesriigi kodanikele.

g) Kas saab kohaldada piiranguid teistele isikutele?

Oluline on märkida, et kõnealune üleminekukord kehtib *üksnes* töötajate kohta. See ei kehti teenuste osutamise ega asutamise õiguse puhul ega ka õpilaste, pensionäride, turistide jne liikumise puhul (teenuste osutajate kohta kehtivad mõned piirangud, mida on selgitatud allpool).

3. Mõnes EL 25 liikmesriigis juba töötavad isikud

Isikul, kes seaduslikult töötab ühinemispäeval EL 25 liikmesriigis ning tal on tööloba või luba, mis kehtib 12 kuud või kauem, on otsene juurdepääs selle liikmesriigi tööturule. See aga ei tähenda automaatselt juurdepääsu teiste EL 25 liikmesriikide tööturule, kui need riigid kohaldavad üleminekukorra alusel siseriiklike meetmeid. Kui isik läheb EL 25 liikmesriiki pärast ühinemispäeva ja tal on tööloba kehtivusega 12 kuud või rohkem, on tal samad õigused. Ent kui isik lahkub vabatahtlikult vastuvõtva liikmesriigi tööturult, kaotab ta õiguse selle riigi tööturule juurdepääsuks kuni üleminekukorra lõppemiseni.

4. Töötaja pereliikmed

Sellistel Bulgaariast või Rumeeniast pärit töötaja pereliikmetel, kellel oli ühinemiskuupäeval seaduslikult heakskiidetud juurdepääs EL 25 liikmesriigi tööturule 12 kuuks või pikemaks ajaks, on otsene juurdepääs selle liikmesriigi tööturule. Kui pere saabub töötaja juurde pärast ühinemiskuupäeva, on pereliikmetel selle liikmesriigi tööturule juurdepääs siis, kui nad on olnud kõnealuse riigi elanikud 18 kuud või alates kolmandast ühinemisejärgsest aastast, olenevalt sellest, kumb kuupäev on varasem. Pereliikmeteks loetakse töötaja abikaasat ja alla 21-aastaseid või ülalpeetavaid lapsi.

5. Mida tähendab „kavatsetud meetmete rakendamiskeeld“?

See tähendab, et EL 25 liikmesriigid ei saa suurendada piiranguid Bulgaariast ja Rumeeniast pärit töötajate juurdepääsu kohta kõnealuse riigi tööturule, võrreldes ühinemislepingu allakirjutamise kuupäeval, 25. aprillil 2005, kehtinud piirangutega. Seega kui EL 25 liikmesriigil on Bulgaariast

ja Rumeeniast pärit töötajate jaoks kvoot, mis on kokku lepitud 2005. aastal või varem sõlmitud kahepoolses kokkuleppes, ei saa seda kvooti vähendada.

6. Võimalus asuda tööle Bulgaariasse või Rumeeniasse

EL 25 liikmesriikide kodanikele ei ole automaatseid piiranguid tööle asumiseks Bulgaariasse ja Rumeeniasse. Kui EL 25 liikmesriik siiski kehtestab piirangud Bulgaaria või Rumeenia kodanikele, võib Bulgaaria või Rumeenia kehtestada samaväärsed piirangud kõnealusest liikmesriigist pärit töötajatele. Kui mõni EL 25 liikmesriik jätkab siseriiklike meetmete kohaldamist ega võimalda ühenduse õiguses ette nähtud tööjõu vaba liikumist, võib Bulgaaria kasutada „kaitseklauslit“, et kehtestada piirangud Rumeeniast pärit töötajate suhtes, ja Rumeenia võib kasutada „kaitseklauslit“, et kehtestada piirangud Bulgaariast pärit töötajate suhtes, kui nende tööturul on häired (vt eespool lõike 2 punkti e).

7. Töötamine Austriasse või Saksamaale teenuseid osutavas ettevõttes

Austria ja Saksamaa puhul kehtib konkreetne „kaitseklausel“, mille alusel võivad kõnealused riigid piirata Bulgaarias ja Rumeenias asuvate ettevõtete õigusi osutada teenuseid, millega kaasneb töötajate ajutine liikumine. Seda kohaldatakse siiski üksnes teatavates sektorites, nt ehituses ja puhastusteenuste sektoris, ja seda võib rakendada üksnes siis, kui kõnealustes teenusesektorites on tõsised häired, ning üksnes ajavahemikul, mil Austria ja Saksamaa kohaldavad üleminekukorra alusel siseriiklike meetmeid. See on sama kord, mida on seoses põhikaitseklausliga selgitatud lõike 2 punktis e eespool.

8. Õigused sotsiaalkindlustusele

Ühinemispäevast alates kehtib ühenduse piires liikuvate inimeste puhul sotsiaalkindlustusskeemide kooskõlastamist käsitlev ühenduse kord (mis on sätestatud määrustes 1408/71 ja 574/72). Seega ei peaks kõnealused isikud oma sissemakseid kaotama ning tavaliselt kehtib nende suhtes selle liikmesriigi sotsiaalkindlustus, kus nad töötavad.

9. Kokkuvõte

Ühinemislepingus sätestatud üleminekukord on keeruline, kuid peamiselt seetõttu, et selle kohaldamine oleks paindlik. See raskendab täpse teabe esitamist, kuna iga EL 25 liikmesriik peab ise otsustama Bulgaaria ja Rumeenia kodanike juurdepääsu üle oma tööturule. Teabe otsimist võiks alustada komisjoni EURES-süsteemi koduleheküljelt, kus on teave vabade töökohtade kohta liikmesriikides.

10. Teabeallikad

- <http://ec.europa.eu/eures> (töö otsimine)
- <http://ec.europa.eu/youreurope> (teave teise liikmesriiki asumise kohta)
- http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/index_en.htm (sotsiaalkindlustusskeemide kooskõlastamine)
- <http://ec.europa.eu/enlargement/index.htm> (üldteave laienemise kohta)
- http://ec.europa.eu/europedirect/index_en.htm (üldised teemad seoses ELga)
- http://ec.europa.eu/employment_social/legis_en.html (ühenduse õigusaktid)
- http://ec.europa.eu/enlargement/countries/acceding_en.htm (ühinemislepingu tekst)
- http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0694en01.pdf (komisjoni 2002. aasta teatis vaba liikumise kohta)